

Л.М. ДЕЛОНЕ: ЖИТТЄВИЙ ТА ТВОРЧИЙ ШЛЯХ ВИДАТНОГО ВІТЧИЗНЯНОГО ГЕНЕТИКА

Ожерельєва В.М.

Інститут рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН (м. Харків)

В 2016 р. виповнюється 125 років з дня народження й 47 років з дня смерті видатного вітчизняного вченого-генетика й рослинника Льва Миколайовича Делоне. Народився вчений 11 травня 1891 р. в родині науковців у м. Санкт-Петербурзі. Родина змінила декілька місць проживання. Мешкали у Новій Олександрії, Варшаві, Києві. У Києві хлопчик закінчив 4-ту класичну гімназію. У 1911 р. вступає на відділення природознавства фізико-математичного факультету Київського університету. Студентські дослідження виконував під керівництвом видатного російського цитогенетика С.Г. Навашина, спілкування з яким вплинуло на світогляд молодого вченого. Закінчив ВНЗ у 1918 р. за спеціальністю «цитологія та ембріологія рослин». Залишається в університеті для підготовки професорського звання. В 1919 р. нелегальним шляхом переїздить до Тбілісі, де на той час за станом здоров'я працював Навашин.

Впродовж 1920–1925 рр. працює одночасно співробітником Ботанічного саду і асистентом кафедри ботаніки агрономічного факультету державного політехнічного інституту м. Тбілісі. З 1925 р. до 1928 р. займає посаду наукового співробітника Інституту цукрових буряків у Києві.

У 1928–1933 рр. – завідувач кафедри, професор Маслівського інституту селекції та насінництва в с. Маслівка Миронівського району Київської області. Крім цитогенетичних досліджень займається вивченням індукованого мутагенезу.

З 1933 р. переїздить до м. Харків. Займає спочатку посаду завідувача кафедри генетики, селекції та насінництва (1934–1946 рр.), а впродовж 1946–1948 рр. – завідувача кафедри ботаніки Харківського сільськогосподарського інституту, якому в 1946 р. присвоєно ім'я В.В. Докучаєва. З 1934 р. вчений разом з А.О. Сапегіним розпочинає дослідження з радіоактивної селекції рослин. Цього ж року ним відкрито явище паралелізму в мінливості природних та експериментальних мутацій.

Наукова спільнота заговорила про Л.М. Делоне як про всесвітньовідомого вченого. У жовтні 1935 р. йому присуджено науковий ступінь доктора біологічних наук, а в березні 1937 р. присвоєно звання професора. В 1938 р. до друку виходить один із перших вітчизняних підручників «Курс генетики». Автори підручника Л.М. Делоне й М.М. Гришко.

В 1946 р. в м. Харків АН УРСР створює Інститут генетики та селекції. Директором призначено академіка В.Я. Юр'єва. В.Я. Юр'єв запросив працювати за сумісництвом Льва Миколайовича на посаду завідувача лабораторії цитогенетики.

Після сумних подій 1948 р. «славновісної» сесії ВАСГНІЛ, роботу в сільськогосподарському інституті довелося залишити. Бо за виразом секретаря

Харківського обкому партії О.М. Румянцева не міг професор зі світовим ім'ям «отравлять сознание студентов». Крім Л.М. Делоне, на сесії вейсманістами-морганістами було визнані такі науковці Інституту генетики та селекції АН УРСР як І.М. Поляков, М.М. Кулешов, Ю.П. Мірюта, П.В. Кучумов. Тематику інституту охарактеризували «менделістською».

На захист наукових досліджень Льва Миколайовича академік В.Я. Юр'єв подав пропозиції до Президії АН УРСР про практичну цінність його селекційних досліджень. Однак Президія винесла рішення про звільнення вченого з посади завідувача, а згодом і з інституту. Тільки наприкінці 1949 р. було змінено рішення Президії і вченого знову прийнято на роботу, але вже на посаду старшого наукового співробітника лабораторії методів селекції.

У 1956 р. на базі Інституту генетики і селекції АН УРСР і Харківської державної селекційної станції створено Український науково-дослідний інститут рослинництва, селекції і генетики. Очолив інститут академік В.Я. Юр'єв. Л.М. Делоне повертається до своїх улюблених генетичних досліджень у знову створеному відділі агроєкології і рослинних ресурсів, який він очолив. Розпочав планомірну роботу зі збору і формування колекції світових рослинних ресурсів для вітчизняної селекції сільськогосподарських культур, та їхнього вивчення. Саме Лев Миколайович координував цю тематику в Україні. Під його керівництвом організовано дослідження семи культур: озима та яра пшениця, ярий ячмінь, овес, кукурудза, квасоля, нут. За період його роботи (1956–1969 рр.) зібрано 8,5 тис. сортозразків з республік колишнього Радянського Союзу та закордонних країн. Використовуючи метод спонтанних мутацій у пшениці під впливом зовнішніх умов, ним разом з іншим видатним вітчизняним вченим у галузі селекції В.І. Дідусем створено сорт озимої пшениці Харківська 4.

Після смерті своєї дружини, з якою прожив більш як 50 років, переїздить до доньки в Москву. Наталя Миколаївна, донька вченого – видатний фахівець у галузі радіобіології. Свого часу брала участь у радянській космічній програмі.

Помер Лев Миколайович Делоне 1 листопада 1969 р.

ВПЛИВ ОСНОВНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ І МЕТОДОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОЇ БІОЛОГІЇ НА ЕВОЛЮЦІЮ НАУКОВОЇ ДУМКИ

Пилипчук О.Я.

Державний економіко-технологічний університет транспорту (м. Київ)

Завдання науки полягає в тому, щоб дати пояснення явищам, створивши основу для їх передбачення, накреслити шляхи впливу на них і розробити методи і прийоми такого впливу. При вирішенні такого завдання ми відразу стикаємося з тією обставиною, що наші пояснення явищ життя серед усього його розмаїття мають двоїстий характер. Дану особливість біології М.О. Бернштейн чітко наголосив, що, вивчаючи те чи інше явище, ми повинні з